

Олександр Миколайович **КРОЙТОР**

аспірант, Львівський державний університет внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2643-1584>

e-mail: Croitor@ukr.net

ЗАВДАННЯ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У статті на підставі аналізу вітчизняного законодавства здійснено характеристику завдань підрозділів патрульної поліції стосовно профілактики правопорушень. Запропоновано у відомчих нормативно-правових актах закріпити завдання профілактики адміністративних та кримінальних правопорушень. Відзначено, що завдання патрульної поліції як суб'єкта профілактичної діяльності, беручи до уваги загальні завдання профілактики правопорушень, доцільно поділити на дві групи – завдання щодо виявлення та усунення причин і умов усієї сукупності правопорушень (чи окремих груп) та завдання здійснення профілактичного впливу на конкретну особу (кола осіб), яка схильна до вчинення delictu чи розпочала його вчинювати (вчинила).

Ключові слова: завдання, підрозділи патрульної поліції, профілактика правопорушень, суб'єкти профілактики правопорушень

ВСТУП

З початку повномасштабної війни цілком справедливо нормативно-правове регулювання діяльності сектору безпеки та оборони спрямовано передусім на забезпечення належного функціонування суб'єктів цього сектору в умовах воєнного стану. Водночас приділено увагу й окремим проблемам правоохоронної діяльності, до яких належать як покращення стандартів захисту прав затриманих осіб (наказ МВС України № 311 від 24 травня 2022 р. «Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» [1]), так і профілактична робота підрозділів Національної поліції України (наказ МВС України № 296 від 16 травня 2022 року «Про внесення зміни до Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» [2]).

Патрульна поліція вважається одним з основних підрозділів, який виконує завдання з профілактики кримінальних та адміністративних правопорушень, ґрунтуючись на нормах законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів. Однак слід відзначити, що ці норми ще не набули системного характеру, за допомогою якого можливо було б повністю врегулювати виконання завдань патрульної поліції з профілактики правопорушень. Цей фактор та окремі недоліки правозастосовної діяльності патрульної поліції актуалізують дослідження таких завдань.

Завдання суб'єктів профілактики кримінальних та адміністративних правопорушень досліджували у своїх працях О.М. Бандурка, В.В. Гаркуша, М.П. Гурковський, О.М. Джужа, С.С. Єсімов, О.В. Кузьменко, Т.П. Мінка, Р.В. Миронюк, Т.Я. Назар, Ю.С. Назар, О.І. Остапенко, В.М. Оржеховська, А.М. Сердюк, Л.І. Сопільник та ін. Проте завдання патрульної поліції як суб'єкта профілактики правопорушень у сучасних умовах аналізувалося науковцями недостатньо.

МЕТА статті – дослідити завдання патрульної поліції як суб'єкта профілактики правопорушень, здійснити їх поділ та надати пропозиції до нормативно-

правових актів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу статті становить сукупність методів і прийомів наукового пізнання, об'єднаних системним підходом, що дало змогу комплексно дослідити завдання патрульної поліції. Зокрема, метод аналізу використано задля розкриття підходів до змісту завдань патрульної поліції, формально-логічний і порівняльно-правовий методи послугували під час аналізу нормативно-правової бази у досліджуваній сфері.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відповідно до Положення про Департамент патрульної поліції, затверджене наказом Національної поліції України № 73 від 6 листопада 2015 року (зі змінами) [3], основними завданнями цього департаменту є: участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги; забезпечення безпеки дорожнього руху; своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події.

Деякі інші завдання передбачені у положеннях про управління патрульної поліції, які діють у відповідних адміністративно-територіальних одиницях. Так, у Положенні про управління патрульної поліції в Дніпропетровській області Департаменту патрульної поліції, затверджене наказом Департаменту патрульної поліції № 38 від 17 січня 2016 р. (зі змінами) [4], основні завдання сформульовані так: 1) забезпечення в межах своїх повноважень реалізації державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху; 2) запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства у сім'ї, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню; 3) співпраця та взаємодія у межах повноважень з іншими

органами (підрозділами) поліції, Міністерства внутрішніх справ України, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями з питань підтримання публічної безпеки і порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності; 4) регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі, організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху; 5) надання в межах компетенції допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Основними підставами для формування такого переліку завдань були законодавчо закріплені загальні завдання поліції та завдання, виконання яких зумовлене сферою функціонування патрульної поліції. Оскільки ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» до завдань поліції відносить надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності та надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які потребують такої допомоги, то й в Положенні про Департамент патрульної поліції, і в положеннях про відповідні управління зазначається завдання участі у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики та безпосередньо її реалізації у відповідних сферах. Також, зважаючи на одне із призначень створення патрульної поліції та широке коло нормативно визначених повноважень, справедливо виокремлено завдання забезпечення безпеки дорожнього руху.

Завдання своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події також слід вважати таким, що розкриває сутнісні характеристики діяльності патрульної поліції. Адже однією з ключових вимог суспільства під час створення поліції було своєчасне прибуття патрульних поліцейських на місце події й адекватне та професійне реагування на вчинені делікти чи надзвичайні ситуації. Це завдання доцільно закріпити не лише у Положенні про Департамент патрульної поліції, а й у положеннях про управління патрульної поліції кожної з областей та м. Києва.

Водночас завдання з профілактики правопорушень, яке знайшло своє відображення в положеннях про управління патрульної поліції варто виокремити й у Положенні про Департамент патрульної поліції. У чинній редакції цього положення як функції Департаменту, які згідно з п. 1 розділу III виконуються відповідно до завдань, є здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вжиття в межах своєї компетенції заходів з їх усунення тощо. А самого завдання здійснення профілактики правопорушень не закріплено.

Таке завдання вважається одним з основних завдань функціонування поліцейських структур не лише в Україні, але й у більшості демократичних країн світу.

Зокрема, у США до основоположних завдань поліції відносять унеможливлення вчинення певних видів злочинів шляхом патрулювання і вжиття інших превентивних заходів, а також виявлення проблем, потенційно важливих для інтересів держави та охорони правопорядку; у ФРН – попередження (превенція) злочинів, у Греції – профілактика злочинів і захист держави та демократичного уряду в рамках конституційного поля, включаючи реалізацію політики у сфері громадської та державної безпеки; в Латвії – профілактика кримінальних злочинів та інших правопорушень, розслідування кримінальних злочинів і кримінальний розшук [5, с. 55, 56, 58]; у Грузії – вжиття превентивних заходів для запобігання і припинення злочинів та інших правопорушень [6, с. 225].

На важливість профілактики правопорушень як завдання патрульної поліції наголошується й в наукових дослідженнях. В.В. Гаркуша констатує, що цей підрозділ увібрав у себе завдання із запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням, попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства у сім'ї, виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню [7, с. 86]. А.М. Сердюк відзначає, що діяльність патрульної поліції, яка є структурним підрозділом Національної поліції і забезпечує безперервне та цілодобове виконання правоохоронних завдань, спрямована на надання поліцейських послуг у сфері протидії і профілактики правопорушень на вулицях, площах, парках, на транспортних магістралях, портах, аеропортах та інших публічних місцях, а одним із чотирьох блоків норм, що складають правове регулювання функціонування патрульної поліції авторка пропонує вважати норми, спрямовані на попередження і профілактику правопорушень, надання сервісних послуг [8, с. 11].

Зважаючи на важливість профілактичної діяльності патрульної поліції та необхідність дотримуватися юридичної техніки та вимог теорії управління стосовно співвідношення завдань і функцій, вважаємо доцільним закріпити у Положенні про Департамент патрульної поліції завдання профілактики правопорушень, внівши відповідні зміни до переліку завдань цього Департаменту (розділ II).

Стосовно завдань патрульної поліції як суб'єкта профілактичної діяльності, то вони ґрунтуються на загальних завданнях профілактики правопорушень. Значення останніх полягає не лише у забезпеченні дотримання вимог, яким повинен відповідати процес профілактики, але й в тому, щоб цей процес постійно відбувався в межах таких вимог, що вказує на роль завдань як чинника сприяння практичному здійсненню профілактики.

У наукових дослідженнях єдиної позиції стосовно переліку завдань профілактики не напрацьовано. М.І. Мельник і М.І. Хавронюк, визначаючи профілактику правопорушень, наголошують, що це діяльність з виявлення та усунення причин правопорушень, окремих їх видів і груп, конкретних правопорушень, з недопущенням завершення правопорушень на різних етапах розвитку протиправної поведінки [9, с. 13], виокремлюючи завдання як для виявлення та усунення детермінант деліктів, так і для припинення вчинення правопорушення. На думку Ю.Ф. Іванова та О.М. Джужі, до завдань профілактики правопорушень слід віднести

такі: виявлення й аналіз явищ, процесів, обставин, які є детермінантами правопорушень; вивчення чинників, які призводять до формування особи правопорушника та реалізації деліктних намірів; встановлення кола осіб, від яких можна очікувати скоєння правопорушень, з цілеспрямованим профілактично-виховним впливом на них; усунення чи нейтралізація криміногенних чинників на індивідуальному рівні [10, с. 167]. Існують й інші погляди на поділ та зміст завдань профілактики правопорушень.

Однак у більшості авторів ці завдання враховують поділ профілактики на загальну та індивідуальну. Завдання виявлення та усунення причин і умов усієї сукупності правопорушень (чи окремих груп) реалізується в межах загальної профілактики, а завдання здійснення профілактичного впливу на конкретну особу (кола осіб), яка схильна до вчинення делікту чи розпочала його вчинювати (вчинила) – індивідуальної. Такий поділ завдань доцільно застосувати й до профілактичної діяльності патрульної поліції.

Виконують ці завдання підрозділи патрульної поліції, реалізуючи пріоритетні напрями своєї діяльності в межах однієї з основних цілей функціонування Національної поліції – створення безпечного середовища, в якому на високому рівні задовольнялись би безпекові потреби громадян та суспільства загалом. Як відзначено у Звіті Національної поліції України про результати роботи у 2021 р., пріоритетним залишається питання ефективного реагування поліцією на правопорушення, зокрема прибуття поліції на місце події у максимально стислий строк [11, с. 5]. Під час оперативного реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, а також безперервного цілодобового патрулювання, забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях патрульні поліцейські виконують як завдання загальної профілактики, так й індивідуальної. Зокрема, вже сама присутність патрульного поліцейського у публічному місці має профілактичний ефект – особи, схильні до вчинення деліктів, бачачи присутність правоохоронців, у більшості випадків відмовляються від вчинення правопорушення, зважаючи на можливість бути негайно затриманим і притягненим до відповідальності. Для інших осіб своєчасне реагування на вчинення правопорушення, зокрема й затримання правопорушника патрульними поліцейськими, буде мати профілактичний ефект, що виражатиметься у розумінні невідворотності юридичної відповідальності.

Під час патрулювання поліцейські отримують повідомлення про вчинення різних деліктів, які вони припиняють та здійснюють профілактичні заходи з їх недопущення у майбутньому. Окремо слід наголосити на діяльності з профілактики домашнього насильства. Патрульні поліцейські здійснюють заходи як із запобігання та протидії домашньому насильству, так і виносять термінові заборонні приписи стосовно кривдників, реалізуючи завдання і загальної, і індивідуальної профілактики.

У сфері забезпечення безпеки дорожнього руху завдання загальної профілактики реалізується шляхом аналізу обставини і причини виникнення дорожньо-

транспортних пригод на вулично-дорожній мережі з метою їх усунення, проведення роз'яснювальної роботи серед населення стосовно дотримання Правил дорожнього руху, здійснення комплексу контрольних та дозвільних заходів, спланованих із врахуванням необхідності усунення причин та умов правопорушень у сфері дорожнього руху. Заходи індивідуальної профілактики патрульні поліцейські здійснюють під час безпосереднього забезпечення безпеки дорожнього руху. Наприклад, відповідно до Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і здійснення такого огляду, поліцейський забезпечує здійснення огляду водія транспортного засобу в закладі охорони здоров'я не пізніше ніж протягом двох годин з моменту виявлення відповідних підстав. Такі дії поліцейських запобігають вчиненню правопорушень, зокрема, порушення Правил дорожнього руху.

Як у Положенні про Департамент патрульної поліції, так і в положеннях про управління патрульної поліції передбачено здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання. Завдання профілактики правопорушень в адміністративно-деліктному провадженні наявні практично під час кожної процесуальної стадії. Однак найбільш виражено завдання профілактики за допомогою процесуальної форми реалізуються, коли патрульні поліцейські відповідно до ст. 282 Кодексу України про адміністративні правопорушення вносять у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів з усунення причин та умов, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, або ж застосовують до правопорушника попередження, яке характеризується, передусім профілактичною спрямованістю.

ВИСНОВКИ

Отже, важливість належного виконання патрульною поліцією завдань з профілактики кримінальних та адміністративних правопорушень зумовлює необхідність відповідного нормативно-правового забезпечення. Доцільним є закріплення на рівні підзаконного нормативно-правового акту – Положення про Департамент патрульної поліції завдання профілактики правопорушень, доповнивши розділ II «Основні завдання Департаменту» п. 5 такого змісту: «Організація та здійснення превентивної і профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, виявлення і вжиття заходів для усунення причин та умов, що сприяють їх вчиненню».

Завдання патрульної поліції як суб'єкта профілактичної діяльності, беручи до уваги загальні завдання профілактики правопорушень, доцільно поділити на дві групи – завдання з виявлення та усунення причин і умов усієї сукупності правопорушень (чи окремих груп) та завдання здійснення профілактичного впливу на конкретну особу (кола осіб), яка схильна до вчинення делікту чи розпочала його вчинювати (вчинила).

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 24 травня 2022 року № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text>.
2. Про внесення зміни до Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: наказ МВС України від 16 травня 2022 року № 296. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0540-22#Text>
3. Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції : наказ Національної поліції України від 6 листопада 2015 року № 73. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/files>.
4. Про внесення змін до Положення про управління патрульної поліції в Дніпропетровській області: наказ Департаменту патрульної поліції від 10 квітня 2020 року № 668. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/90782/response/337784/attach/3/817.pdf>.
5. Проневич О.С. Завдання поліції (міліції) у юридичній поліцейській. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 4(2). С. 52-60.
6. Чумак В.В. Завдання поліції в поліцейському праві сучасних держав. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. Вип. 2. С. 220-228.
7. Гаркуша В.В. Адміністративно-правовий статус патрульної поліції в системі Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 86-88. URL: http://lsej.org.ua/3_2016/26.pdf.
8. Сердюк А.М. Щодо визначення поняття і змісту основних завдань та функцій патрульної поліції України в сучасних умовах: адміністративно-правові аспекти. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 3. С. 45-49.
9. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність. К., 2002. 576 с.
10. Іванов Ю.Ф., Джужа О.М. Кримінологія. К., 2006. 264 с.
11. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2021

References

1. On the approval of the Instructions for the formation and maintenance of the information subsystem "Custody Records" of the information and communication system "Information Portal of the National Police of Ukraine": order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated May 24, 2022 No. 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text> (in Ukrainian).
2. On making changes to the Procedure for taking preventive registration, carrying out preventive work and removing an offender from preventive registration by an authorized unit of the National Police of Ukraine: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated May 16, 2022 No. 296. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0540-22#Text> (in Ukrainian).
3. On the approval of the Regulation on the Patrol Police Department: order of the National Police of Ukraine dated November 6, 2015 No. 73. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/files> (in Ukrainian).
4. On amendments to the Regulation on the management of the patrol police in the Dnipropetrovsk region: order of the Department of the Patrol Police dated April 10, 2020 No. 668. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/90782/response/337784/attach/3/817.pdf> (in Ukrainian).
5. Pronevych O. S. Tasks of the police (militia) in legal policing. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*. 2010. No. 4(2). P. 52-60.
6. Chumak V.V. Tasks of the police in the police law of modern states. *Bulletin of E. O. Didorenko Luhansk State University of Internal Affairs*. 2016. Issue 2. pp. 220-228. (in Ukrainian).
7. Harkusha V.V. Administrative and legal status of the patrol police in the system of the National Police. *Legal scientific electronic journal*. 2016. No. 3. pp. 86-88. URL: http://lsej.org.ua/3_2016/26.pdf (in Ukrainian).
8. Serdiuk A.M. Regarding the definition of the concept and content of the main tasks and functions of the patrol police of Ukraine in modern conditions: administrative and legal aspects. *Scientific bulletin of public and private law*. 2016. Issue 3. pp. 45-49. (in Ukrainian).
9. Melnyk M.I., Khavroniuk M.I. Law enforcement agencies and law enforcement activities. Kyiv, 2002. 576 p. (in Ukrainian).
10. Ivanov Yu.F., Dzhuzha O.M. Criminology. Kyiv, 2006. 264 p. (in Ukrainian).
11. Report of the National Police of Ukraine on the results of work in 2021. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2021 (in Ukrainian).

Oleksandr KROITOR

postgraduate student, Lviv State University of Internal Affairs

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2643-1584>

e-mail: Croitor@ukr.net

TASKS OF THE PATROL POLICE FOR CRIME PREVENTION

Introduction. The paper, based on the analysis of domestic legislation, characterizes the tasks of the patrol police units in terms of crime prevention. The patrol police is considered one of the main units that performs tasks related to the prevention of criminal and administrative offenses, based on the norms of legislative and bylaw regulations. However, it should be noted that these norms have not yet acquired a systemic nature, with the help of which it would be possible to fully regulate the performance of the tasks of the patrol police in terms of crime prevention. This factor and certain shortcomings of the law enforcement activities of the patrol police actualize the research of such tasks.

The purpose of the paper is to investigate the tasks of the patrol police as a subject of crime prevention, to divide them, and to provide proposals for normative legal acts.

The results. The importance of the proper performance of tasks by the patrol police regarding the prevention of criminal and administrative offenses necessitates the need for appropriate regulatory and legal support. It is expedient to enshrine at the level of a subordinate regulatory legal act - Regulations on the Department of the Patrol Police the task of crime prevention by supplementing Section II "The main tasks of the Department" paragraph 5 with the following content: "Organization and implementation of preventive and preventive activities aimed at preventing the commission of criminal and administrative offenses, identifying and taking measures to eliminate the causes and conditions that contribute to their commission".

Conclusions. The tasks of the patrol police as a subject of preventive activities, taking into account the general tasks of crime prevention, it is advisable to divide them into two groups - the task of identifying and eliminating the causes and conditions of the entire set of offenses (or individual groups) and the task of exerting a preventive influence on a specific person (circles persons) who is inclined to commit a tort or has started to commit it (has committed it).

Keywords: tasks, patrol police units, crime prevention, crime prevention subjects